

Uz svaki referat (dat je kratak rezime na jednom od svetskih jezika.

Ovaj Zbornik predstavlja korisnu i zanimljivu publikaciju. Ne samo što je ilustracija jednog, po mišljenju većine učesnika, uspelog simpozijuma, već i stoga što objavljeni referati svedoče o tome da su istraživači u našoj zemlji u toku sa savremenim lingvističkim zbivanjima u svetu i da se u kontrastivnoj analizi između pojedinih stranih jezika koji se uče u našoj zemlji i jezika naših naroda, koriste najsavremeniji lingvistički modeli, kao što su transformaciono-generativna gramatika, analiza diskursa i tekstualna lingvistika.

Jasna Bilinić-Zubak

ELT TECHNIQUES AND METHODOLOGIES FOR TEACHER TRAINERS

Seminar za nastavnike metodike stranih jezika, Canterbury, Velika Britanija, lipanj/srpanj 1983.

Canterbury, grad Chaucerovih hodočasnika i mjesto pogibije Thomasa Becketa u borbi za prevlast između crkve i države, grad koji počiva na rimskim temeljima i u svojoj arhitekturi pokazuje cjelokupnu povijest razvoja Engleske, bio je u rano ljeto 1983. godine domaćin seminaru koji je organizirao Britanski savjet. Kampus novog sveučilišta Kenta (otvoren 1965. godine) ugostio je grupu od tridesetak iskusnih metodičara nastave stranih jezika iz cijeloga svijeta.

Osnovni cilj seminaru bio je, a što se može vidjeti i iz naslova, upoznati stručnjake za metodiku nastave stranih jezika, koji su neposredno ili posredno odgovorni za obrazovanje budućih nastavnika stranih jezika, sa sadašnjim trenutkom u razvoju teorije nastave i njene praktične primjene u nastavi stranih jezika, s posebnim obzirom na nastavu engleskog jezika.

Na seminarima koje organizira Britanski savjet za ovako širok auditorij, najčešći je kamen spoticanja nejednak nivo znanja jezika učesnika, a to često vodi do organizacijskih problema. Seminar o kojem je ovdje riječ nije imao nikakvih jezičnih problema — svi su sudionici već dugogodišnji nastavnici engleskog jezika na svim stupnjevima učenja, a manji dio i izvorni govornici jezika. Međutim, sudionici su došli iz različitih društvenih sredina u kojima engleski jezik ima različitu ulogu u društvu, u nastavi, u pristupu prema njegovu podučavanju, u odnosu učenika prema tome jeziku. Postoje i razlike u obrazovanju nastavnika za podučavanje engleskog jezika, a to znači da postoji i različita teorijska osnova metodike nastave stranih jezika. Organizator je, čini se, uzео u obzir te činjenice pri stvaranju koncepcije ovoga seminaru. Teško je bilo odlučiti se što ponuditi ovakvom raznorodnom auditoriju. Zbog toga smo na seminaru upoznavali od svega po malo — od već poznatih metoda koje je potaknuo razvoj psiholingvistike, preko raznih tehnika rada koje

pripadaju komunikativnom pristupu u nastavi do najnovijih eksperimenata s psihodramatskim tehnikama i do već dosta reklamirane sugestopedije.

Evo i programa seminara, odnosno naslova tema koje su bile prikazane: dramske tehnike, rad s video materijalom, tehnike rada koje pridonose kognitivnom usvajanju gramatike, »učenje u zajedništvu« (Community Language Learning), »šutljivi pristup« (Silent Way), psihodramatske tehnike, komunikativni pristup, sugestopedija, upotreba priča na videu u radu s jezikom, upotreba mikro-kompjutora u nastavi, pričanje priča u razredu. Iz popisa tema vidljivo je koliko je širok bio program za relativno kratko vrijeme od deset radnih dana. Međutim, mnoge od navedenih metoda i tehnika u nastavi jezika naša sredina već poznaje, posredno ili neposredno, preko literature, savjetovanja, seminara, predavanja i demonstracija. Ovo se prvenstveno odnosi na »učenje u zajedništvu« i »šutljivi pristup« koje smo upoznali na seminarima i mnogo o njima čitali. To se također odnosi i na veći broj tehnika unutar komunikativnog pristupa u nastavi jezika. Mora se ipak priznati da je bilo interesantno vidjeti prikaz dijela postojećih metoda i tehnika rada u nastavi odjednom, jer je to pružalo mogućnost ocjene pojedine metode i procjene o mogućnosti njene primjene u određenoj sredini. Svaku od navedenih tema programa prikazivao je drugi predavač, a to je prema procjeni organizatora uvijek bio vrhunski stručnjak u tom trenutku. Cjelokupni rad odvijao se tako da su učesnici u formi »workshopa« sudjelovali u obradi pojedine teme, a to znači da nije bilo predavanja. Poslijepodnevni termini služili su ocjenjivanju prikazanog i diskusiji o primjenljivosti pojedinih tehnika u određenim situacijama i sredinama.

U kratkom osvrtu na sve prikazane metode i tehnike, neizostavno se javlja i subjektivni stav prema njima. To znači da je svaka metoda, odnosno tehnika, sagledana u svjetlu prethodnog iskustva, kako u pogledu mjesta i uloge nastave stranih jezika, tako i u pogledu mjesta i uloge nastave metodike u našoj sredini, što je neraskidivo vezano i s konceptom nastave stranih jezika u nas.

Prikazane metode i tehnike nastave mogu se, u osnovi, podijeliti u dva osnovna područja:

— metode koje se oslanjaju na ideje *Stephena Crashena* o uspostavljanju adekvatne situacije u kojoj jezik ne treba posebno »učiti« već ga učenik »uro-njen u jezik« apsorbira;

— metode koje polaze od psihe učenika, na međusobni odnos učenika i podučavatelja, na međusobno upoznavanje tokova jezika. Osnovne odrednice tih metoda jesu dovođenje psihe učenika u takvo stanje koje mu omogućava učenje bez ometanja od vanjskih faktora i mogućih frustracija.

Phillip Prowse prikazao je ideje *Stephena Crashena* u bloku nazvanom *The UK Communicative Approach*. Prema njemu učenik najbolje uči jezik »radeći nešto na stranom jeziku«, a to znači onda kad je totalno uključen u jezik, odnosno kad se nalazi u prirodnoj atmosferi koja od učenika zahtijeva da nauči jezik kako bi mogao opstati. Ovaj pristup potiče nekoliko za diskusiju interesantnih pitanja:

— da li je program rada neophodni, a katkad i najvažniji element u nastavi; da li on zaista utječe na ono što se podučava i uči?

— da li će se dogoditi nešto sudbonosno ako primijenimo neki drugi program, ili ako primijenimo neku drugu metodologiju rada?

Crashen u svakom slučaju razlikuje ono što se uči od onog što se nauči usput ili intuitivno, upotrebom ili »radeći nešto na stranom jeziku«. Ono što ovdje obeshrabruje jest potpuno pomanjkanje sistema, nemogućnost kontroliranja krajnjeg rezultata, a i neprimjenljivost u bilo kojem školskom sistemu, barem u našoj sredini.

Dio seminara posvećen je aktivnostima u nastavi kojima je cilj razvijanje komunikativnih sposobnosti učenika putem komunikativnih tehnika rada. To su kognitivne aktivnosti kojima je cilj usvajanje gramatike. Te aktivnosti teže kreiranju takvih situacija u kojima bi se prvo u komunikaciji usvojile, ponovile i sistematizirale neke gramatičke strukture, a zatim bi slijedila njihova formalizacija. Organizacija rada u nastavi oslanja se mnogo na rad u paru ili grupni rad. Dva stalna mentora seminara, *Mario Rinvoluceri* i *John Morgan* prikazali su nekoliko interesantnih aktivnosti, npr.: pričanje priča, vizualiziranje priče, kolektivni razvoj priče uz crtanje elemenata priče, komunikativne aktivnosti za rad s jednom ili više jezičnih struktura u zadanim registrima komunikacije.

Vizualizacija je vrlo važan element komunikacije. Izveden je jedan vrlo interesantan pokus da bi se odredio stupanj važnosti vizuelnog i auditivnog elementa komunikacije i njihov međusobni odnos. Dvije su grupe učesnika radile posebno: jedna je grupa imala samo vizuelni element (televizijska reportaža o snimanju uzbuđljivog kadra u avanturističkom filmu, odnosno intervju s jednim kaskaderom), a druga grupa imala je samo magnetofonsku vrpču sa zvučnim dijelom tog televizijskog filma, a snimka je namjerno bila prekida na različitim šumovima. Obje su grupe nastojale iz svojih materijala dobiti najveću moguću količinu informacija, a zatim su izmijenile informacije, odnosno nastojale nadopuniti praznine koje su se javile u obje grupe. Ovaj je pokus pokazao dvije činjenice relevantne za nastavu:

- u fazi prikupljanja informacija kao i u fazi izmjenjene informacija, obje su grupe živo komunicirale, dakle, bila je prisutna prirodna situacija koja je rezultirala u vrlo razvijenoj izmjeni mišljenja;
- grupa koja je radila s auditivnim materijalom skupila je mnogo više informacija od grupe koja je radila isključivo s vizuelnim materijalom.

Uz već navedene aktivnosti vizualizacija rada u nastavi bila je prisutna i u nekoliko daljnjih aktivnosti: snimanju nekoliko kratkih filmskih sekvenci za poticanje komunikacije u razredu, prikazu rada s mikrokompjutorima u samostalnom radu učenika, kao i prikazu upotrebe TV-filmova u nastavi.

Keith Jones predstavio je projekt *Use of Stories on Video in Language Work*, koji radi za obrazovni program televizije u Kölnu. Ovaj projekt za podučavanje engleskog jezika na srednjem, odnosno višem stupnju učenja, vrlo je detaljno pripremljen. Materijal koji prati TV-film namijenjen je razvijanju svih jezičnih vještina, a koncipiran je kao pripremni materijal prije gledanja TV-filma, materijal koji se obrađuje uz gledanje filma, a najveći dio materijala za razvijanje govora, čitanja i pisanja priprema se za rad nakon gledanja filma. Film koji je bio prikazan stara je istočnjačka legenda o odnosu mudrosti i čovjekove sudbine i nosi naslov »The Hermit«, a materijal za čitanje je *Voltaireova* parabola te priče. Uz TV-film izrađen je i drugi vizuelni materijal i vrlo mnogo nastavnog materijala za grupni rad.

Drama, gluma, mašta, uživljavanje u neku ulogu, sve to, čini se, ima sve veću ulogu u nastavi jezika. Govorimo, dakako, o odraslom učeniku stranog

jezika, o ljudima koji žele naučiti strani jezik nakon što su završili školovanje. U prethodnom učenju stranog jezika mnogi od njih su doživjeli neuspjeh i kroz razne dramske tehnike rada oni često postižu dobar uspjeh, zaboravljajući prethodne frustracije, i integriraju se u novu jezičnu sredinu.

Elayne Phillips je u bloku Drama Techniques prikazala mogućnost organizacije rada u grupi ili paru uz upotrebu dramskih tehnika koje potiču maštu, razmišljanja o raznim kombinacijama, adaptacijama pojedinih situacija, razvijanje dijaloga, glumljenje i uživanje u različite uloge. Dakako, pri ovakvim tehnikama rada mora se voditi računa o kulturnom i socijalnom nasljeđu učenika kao i o njihovim osobnim mogućnostima.

Nama već poznate metode »Community Language Learning« (CLL) i »Silent Way« (SW) komentirat ćemo zajedno. Sudionici seminara podijeljeni u tri grupe, u toku jednog dana imali su početne tečajeve njemačkog, španjolskog i kineskog jezika (J. Morgan, M. Rinvolucii i D. Pollard) pomoću CLL metode i početni tečaj modernog grčkog jezika pomoću SW metode (M. Rinvolucii). Dijelovi obiju metoda, odnosno neki postupci u radu, mogli bi biti vrlo pogodni oblici rada i unutar nekih tradicionalnih metoda. CLL vrlo brzo postaje nezadovoljavajuća metoda za lingvistički obrazovana učenika stranog jezika. Lingvistički laik vjerojatno će imati druge teškoće koje proističu iz njegova prethodnog iskustva ili neiskustva s jezikom. Rad u mnogome ovisi i o međusobnom odnosu članova grupe koji zajednički uče jezik, kao i o njihovim interesima. SW, onako kako je prikazan na ovom seminaru, vrlo je privlačan početni stadij učenja jezika. Sa stanovišta prezentacije, vježbanja i usvajanja jezičnog materijala čini se da je SW osmišljeniji. U jednom jedinom satu prezentirane su i uvježbane sljedeće jezične strukture: broj, imperativ, singular i plural imenica, rod imenica, boje, odnos broj — rod imenice. Osim toga oralno prezentirani materijal usvojen je i pismeno, uveden dio grčkog alfabeta, a vježbano je i čitanje i pisanje prethodno oralno usvojena materijala. No, valja naglasiti da su za primjenu SW potrebni vrlo visoko obrazovani nastavnici: bez vrlo visokog lingvističkog obrazovanja, a i bez jake i sugestivne ličnosti nastavnika SW ne bi imao nikakva efekta. Kao i CLL, SW je u povoljnim uvjetima (male grupe, motivirani učenici, nastavnik dobro teorijski pripremljen) pogodan za početno učenje jezika, uz uvjet pažljive i promišljene pripreme materijala za učenje.

Posljednje dvije metode koje su predstavljene na seminaru osnivaju se na rezultatima psiholingvistike. To su psihodrama, i sugestopedija.

Bernard Dufeu sa sveučilišta u Mainz u Mainzu vodio je blok pod nazivom Psychodrama Techniques for Language Learning. Tehnike koje su prikazane pretpostavljaju psihološko obrazovanje nastavnika, a zasnivaju se na zajedničkom radu dvaju nastavnika s jednim učenikom u početnoj fazi, a s manjom grupom učenika u nešto kasnijoj fazi rada. Jedan od nastavnika upravlja radom, dok drugi, obično izvorni govornik jezika—cilja, pokušava s učenikom uspostaviti psihološki kontakt, uči u njegovu psihu, podrediti svoj ritam disanja učeničkovu i na taj način, djelomičnim fizičkim kontaktom, voditi učenika od podsvjesnog primanja jezika do podsvjesnog izgovaranja kompletnih izričaja. U početnoj fazi učenik proizvodi jezik a da i nije svjestan njegova značenja. Da bi se još jače naglasila potreba za isključivim kontaktom nastavnika i učenika, a isključilo moguće ometanje vanjskih faktora, u početnoj fazi rada upotrebjavaju se i tri vrste maski koje učenika odjeljuju od vanjskog svijeta. Ostali

elementi koji se javljaju u daljnjem radu jesu elementi psihoterapije, npr. relaksacija, eventualno i joga, ritam i glazba, vrlo male grupe koje rade zajedno, kolektivne ritmičke vježbe, elementi glume i slično. Bernard Dufeu je prikazao i magnetoskopski snimak pojedinih faza rada s jednom grupom, pa je na kraju bilo moguće stvoriti neki sud o ovom, zasad eksperimentalnom obliku rada. Bez obzira na nemogućnost primjene ove metode, pa čak i njenih dijelova u našoj sredini, dobiveni rezultati pokazuju da je metoda uspješna kod učenika koji su prijašnjim učenjem jezika doživjeli frustracije, a posve je evidentno da osobe koje su imale teškoća s izgovorom, a naročito intonacijom i ritmom rečenica, u ovom načinu rada postižu zavidan uspjeh.

Alexandre Herzele predstavila je teorijsku osnovu sugestopedije kroz postavke *Georgi Lozanova*, a prikazala je i dio njene praktične primjene. Sugestopedija (*Suggestopaedia*) je najnovija metoda koja se osim u nastavi stranog jezika primjenjuje i u nastavi većine predmeta, naročito onih u kojima učenici doživljuju neuspjeh učeći tradicionalnim načinom.

Metoda se zasniva na znanosti o sugestiji koju *Georgi Lozanov* definira kao dijalektičko-materijalistički globalni pristup ljudskoj komunikaciji. Sugestija je oblik psihološkog razmišljanja koji je podložan kontroli. Upotrebljava se da bi utjecala na svjesne i nesvjesne oblike ljudskih procesa informiranja. Jedinstvo svjesnog i nesvjesnog pogoduje podučavanju pomoću sugestije, jer ona omogućava da se i nesvjesno usvaja dio znanja, npr. onda kad smo umorni. Osnovni su principi sugestopedije radost pri učenju i potpuna odsutnost bilo kakve napetosti, tj. potpuna relaksiranost, jedinstvo svjesnog i nesvjesnog i sugestija.

Postupci u radu s ovom metodom mogli bi se rezimirati ovako: učenici odjednom dobivaju veliku količinu informacija, vizuelnu, auditivnu, uz pratnju klasične glazbe i uz upotrebu elemenata dječje igre, sve praćeno sugestijom. Učenici od samog početka preuzimaju nove identitete i uživljavaju se u njih, a samim tim se oslobađaju straha od greške što pozitivno utječe na usvajanje znanja. Tečaj ruskog jezika koji je bio predstavljen, četverotjedni je intenzivni tečaj, opremljen vizuelnim i auditivnim materijalom, ali i promišljenom gramatičkom, leksičkom i sociolingvističkom progresijom. Svaki je tečaj koncipiran za unaprijed definiran profil učenika. Naglašena je uloga sudačnog, vedrog nastavnika punog entuzijazma.

U zaključku ovog kratkog osvrtla valja reći da je seminar *ELT Techniques and Methodologies for Teacher Trainers* postigao željeni cilj. Upoznali smo sadašnji trenutak razvoja metodike nastave stranih jezika, vidjeli veći broj metoda i tehnika rada. Šteta da smo vidjeli uglavnom početne faze rada s nekim novijim metodama, a samo u manjem opsegu mogli smo vidjeti i neke finalne rezultate. Tehnike rada, različiti postupci u razredu koji su nam bili prikazani, mogu se djelomično primijeniti i unutar nekih tradicionalnih metoda u podučavanju jezika. To se prije svega odnosi na mogućnost raznovrsnog organiziranja komunikativnih aktivnosti koje služe osvještavanju i usvajanju svih jezičnih vještina u području gramatike i leksika.

Konačno, kao i svaki skup na kojem se sastaju stručnjaci istog područja rada i interesa, zajedničko druženje, kao i razmjena iskustava i mišljenja, daje ovom seminaru onu dodatnu, ljudsku dimenziju: međusobno razumijevanje i želju za suradnjom.